

Ο αδιάκοπος βόμβος της αλογόμυγας

Ο καθηγητής Γ.Ν. Πολίτης διαβάζει το βιβλίο των Νόαμ Τσόμσκι και Αντρέ Βλιτσέκ, Η τρομοκρατία της δύσης

A.V. GUEST

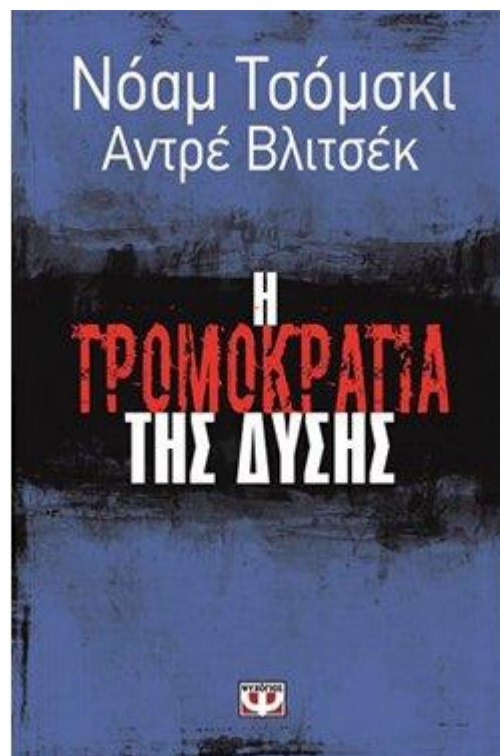
*Του Γιώργου Ν. Πολίτη**

Τα πολιτικά κείμενα του Νόαμ Τσόμσκι διαβάζονται συνήθως με δύο τρόπους: Ο ένας είναι να μείνεις πιστός στο γράμμα των κειμένων και να θεωρήσεις ότι ο καθηγητής του MIT απαξιώνει πλήρως το δυτικό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό σύστημα. Αυτό τον τρόπο ανάγνωσης υιοθετούν τόσο αριστερές, όσο και δεξιές προσεγγίσεις. Οι μεν θαυμάζουν, οι δε απορρίπτουν τον Τσόμσκι, αλλά και οι δύο συμφωνούν ως προς το τι αυτός υποστηρίζει.

Ο δεύτερος τρόπος δεν βλέπει στον Τσόμσκι την πλήρη απαξίωση της Δύσης, αλλά την επισήμανση των σκοτεινών της πλευρών. Και αν ορισμένες φορές ο τόνος –όχι το νόημα– του κειμένου είναι έντονα αυστηρός, αυτό γίνεται για να καταδειχθεί το μέγεθος του προβλήματος. Κατά την προσωπική μου εκτίμηση, αυτός ο τρόπος είναι πιστότερος στο πνεύμα του Τσόμσκι.

Το συγκεκριμένο βιβλίο είναι ουσιαστικά μια μεγάλη συνέντευξη του αμερικανού διανοητή στο δημοσιογράφο Αντρέ Βλιτσέκ. Ο Τσόμσκι με στιβαρό, αποδεικτικό λόγο επιτίθεται σε πολλούς δημοφιλείς μύθους του δυτικού κόσμου. Ένας από αυτούς είναι ότι δεν υπήρξε κανενός είδους εξόντωση των ιθαγενών της αμερικανικής ηπείρου, παρά ένας γόνιμος εκπολιτισμός. Προέκταση αυτού του μύθου είναι η καλλιεργημένη αντίληψη ότι ο αμερικανικός Εμφύλιος πόλεμος έγινε με σκοπό τον τερματισμό της δουλείας.

Ένας άλλος μεγάλος μύθος υποστηρίζει ότι στις απόπειρες «εξαγωγής της δημοκρατίας», στις οποίες οι Η.Π.Α. επιδίδονται εδώ και δεκαετίες, συνεργάζονται πάντα με ευγενείς ομάδες του πληθυσμού, που ασπάζονται τα ιδανικά της δύσης. Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Τσόμσκι, πολύ συχνά οι σύμμαχοι των Η.Π.Α. ανταμείβονται με την παραχώρηση του ελέγχου της βιομηχανίας των ναρκωτικών. Σύμφωνα με έναν παράλληλο μύθο οι Η.Π.Α. είναι διαχρονικά ταγμένες ενάντια στο ακραίο Ισλάμ. Ωστόσο, όπως αναδεικνύεται στο κείμενο, τόσο οι Η.Π.Α. όσο και η Βρετανία έχουν στηρίξει συστηματικά το ακραίο Ισλάμ, επειδή αυτό έθετε εμπόδια στην επέκταση του αραβικού εθνικισμού.

Για τον Τσόμσκι η απελευθέρωση της ροής των κεφαλαίων από χώρα σε χώρα εκβιάζει την κοινωνική και οικονομική πολιτική ιδίως των αδυνάμων χωρών. Είναι μια θέση την οποία έχει εκφράσει πριν από το τέλος του προηγούμενου αιώνα, ωστόσο σε αυτό το βιβλίο διατυπώνεται με καίριο και επιγραμματικό τρόπο: «Οι αναλυτές κάνουν λόγο για το “διπλό εκλογικό σώμα”, στο οποίο απευθύνονται οι

κυβερνήσεις. Αφ' ενός έχουν τους πληθυσμούς των χωρών τους, αφ' ετέρου όμως έχουν την εγχώρια και διεθνή επενδυτική κοινότητα, η οποία διεξάγει ένα "διαρκές δημοψήφισμα" γύρω από τις κυβερνητικές πολιτικές και εφ' όσον δεν της αρέσουν οι πολιτικές αυτές, τις εμποδίζει ποντάροντας κόντρα στο νόμισμα της χώρας, μέσω της φυγής κεφαλαίων και άλλων μέτρων. Και το δεύτερο εκλογικό σώμα, η διεθνής επενδυτική κοινότητα, συνήθως επικρατεί έναντι του λαού». Ο συγγραφέας προσφεύγει στο παράδειγμα της Βενεζουέλας και της Αϊτής, για να τεκμηριώσει την άποψή του. Η ελληνική κρίση θα του έδινε ένα πιο πρόσφατο παράδειγμα.

Αν κάτι πετυχαίνει πολύ αποτελεσματικά ο Τσόμσκι είναι να φέρει στο φως τη διάχυτη υποκρισία που ευδοκίμει στο δυτικό κόσμο. Να δείξει ότι έχουμε διαφορετικά μέτρα και σταθμά και κάθε φορά επιλέγουμε ποια θα χρησιμοποιήσουμε: «Ακόμη και στην περίπτωση του Ολοκαυτώματος οι Ρομά αντιμετωπίστηκαν σχεδόν όπως και οι Εβραίοι. Κι όμως ούτε αυτό αναφέρεται ιδιαίτερα. Όπως και οι σύγχρονες διώξεις εναντίον των Ρομά είναι κάτι που δεν αναγνωρίζεται γενικά. Για παράδειγμα το 2010 η γαλλική κυβέρνηση αποφάσισε να εκδιώξει Ρομά κατοίκους της Γαλλίας στέλνοντάς τους στη δυστυχία και τον τρόμο της Ρουμανίας. Μπορεί να φανταστεί κανείς του Γάλλους να εκδιώκουν εβραίους επιζώντες του Ολοκαυτώματος σε κάποιο μέρος όπου θα εξακολουθούσαν να βασανίζονται και να τρομοκρατούνται;»

Από τη μεριά του, ο Βλιτσέκ είναι ένας πολύ δραστήριος ερευνητής. Ενίοτε γίνεται εξαιρετικά γλαφυρός, όπως όταν περιγράφει το πλήθος των αγαμάτων του Λεοπόλδου Β΄ που συναντώνται στους δρόμους του Βελγίου. Ξέρουμε ότι η στάση του Λεοπόλδου απέναντι στον πληθυσμό του Κονγκό δεν απέχει από τον ορισμό της γενοκτονίας. Εν τούτοις, στη χώρα όπου χτυπά η καρδιά της Ενωμένης Ευρώπης, εξακολουθεί να τιμάται ως εθνικός ήρωας.

Οι ερωτήσεις και οι παρατηρήσεις του Βλιτσέκ βοηθούν το διάλογο. Πρέπει όμως να επισημανθεί ότι ο ίδιος έχει μια ροπή προς την υπερβολή και τα εύκολα συμπεράσματα.

Αντίθετα, ο λόγος του Τσόμσκι, στιβαρός και αφοσιωμένος στην υπεράσπιση της ελευθερίας, επαναβεβαιώνει το χαρακτηρισμό του ως «φωνής της συνείδησης της άλλης Αμερικής». Προδιαθέτει τον αναγνώστη να εντάξει τον Τσόμσκι σε μια μεγάλη σχολή κριτικής, που εκπηγάει από τη σκέψη του Θορό, του Γουίτμαν, του Έμερσον και οδηγεί στο λογοτεχνικό ρεύμα της γενιάς μπιτ, στον Κέρουακ, τον Γκίνσμπεργκ και στο κίνημα της γενιάς του '60.

Ο τρόπος ανάπτυξης της σκέψης του Τσόμσκι ακολουθεί τον κλασικό δρόμο της φιλοσοφίας: θέτει και ιεραρχεί τις αξίες που προσδιορίζουν το αξιακό του σύστημα, ακολουθεί τους κανόνες της λογικής, για να υποστηρίξει μια θέση. Γι' αυτό και η ανάλυσή του παραμένει διαυγής, την ώρα που άλλοι στοχαστές, όπως ο Σλάβοϊ Ζίζεκ ή ο Αλέν Μπαντιού καταρακουλούν στην κενολογία και τον εντυπωσιασμό.

Γιατί όμως ένας τόσο σφοδρός επικριτής της Δύσης επέλεξε να ζήσει, γράψει, διδάξει και δράσει στη Δύση; Το ερώτημα είναι αυθόρμητο όταν αναφέρεται στον Τσόμσκι, που επί πέντε δεκαετίες βρίσκεται στην πρώτη γραμμή αυτών που καταγγέλλουν τη Δύση. Εξίσου αυτονόητη είναι και η απάντηση, η οποία μάλιστα υποβάλλει τον δεύτερο τρόπο ανάγνωσης των κειμένων του Τσόμσκι: ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ότι ο πολιτισμός τον οποίο σε αδρές γραμμές υπηρετεί η Δύση –αυτός που ο Κορνήλιος Καστοριάδης αποκαλούσε «ελληνοδυτικό»– είναι ο μόνος πολιτισμός που αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο της αμφισβήτησής του. Είναι ο μόνος πολιτισμός που διακρίνεται από ανεκτικότητα, σεβασμό στην αντίθετη άποψη και υπεράσπιση της ελευθερίας του λόγου. Μόνο σε ένα τέτοιο περιβάλλον θα μπορούσε να ευδοκιμήσει η σκέψη του Τσόμσκι.

Έτσι κι αυτός, με τον ασυμβίβαστο διεισδυτικό λόγο του, εξακολουθεί να ξορκίζει τα χασμουρητά. Γίνεται η αλογόμυγα που εμποδίζει τον εφησυχασμό. Και, όπως καλά γνωρίζουμε στην Ελλάδα, αυτός ακριβώς είναι ο ρόλος της φιλοσοφίας απ' όταν πρωτοδιατυπώθηκε σε αυτόν ακριβώς τον τόπο.

**Ο Γιώργος Ν. Πολίτης είναι επίκουρος καθηγητής Κοινωνικής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και συγγραφέας του βιβλίου «Να σηκωθούμε όρθιοι - Η επανάσταση της κοινής λογικής», εκδ. Ψυχογιός, 2014*